

# Il Parc Naziunal Svizzer

Territori da protecziun totala d'animals e plantas

■ Il Parc Naziunal Svizzer cumpiglia ina cuntrada natirala alpina cun ina fauna e flora fitg ritga. En quest spazi da viver vegn la natira surlaschada a ses svilup natiral. L'uman gioga ina rolla d'aspectatur: el è perditga dals process dinamics che dattan a questa cuntrada ses caracter incumparabel.

La pagina d'internet dal Parc Naziunal porscha infurmaziuns interessantas davart l'istorgia e la filosofia dal reservat.

Il Parc Naziunal Svizzer (PNS) ha ina surfatscha da 170 km<sup>2</sup>. El è il pli grond reservat e l'unic parc naziunal da la Svizra. Tenor l'Uniun internaziunala per la protecziun da la natira (IUCN) appartegna il Parc Naziunal Svizzer a la gruppa la pli exclusiva dals reservats natirals, vul dir cuntradas selvadias cun prescripziuns da protecziun las pli severas. Fundà l'onn 1914 è el ultra da quai il pli vegl parc naziunal da las Alps e da l'Europa Centrala.

Il Parc Naziunal è enconuscent per sia ritga fauna e flora alpina e per sia natira intacta. Ils viandants pon observar chamutschs, tschiervs, capricorns, muntanellas ed evlas, fotografar flurs alpinas da tuttas colurs, admirar las pli differentas cuntradas muntagnardas intactas e far spassegiadas da bellezza sin las vias e sendas marcadadas.

## Proteger, perscrutar, infurmar

Il Parc Naziunal ha las suandantas trais finamiras principals: laschar sa sviluppar la natira senza l'influenza da l'uman, perscrutar ils process dinamics da quella ed infurmar las visitadras ed ils visitaders, s'orientond a las finamiras da la protecziun da la natira.

**Proteger:** Il Parc Naziunal Svizzer è ina cuntrada selvadia protegida severamain. Ils animals e las plantas pon sa sviluppar a moda libra. E nagin n'intervegn en ils process natirals. Ses aut status da protecziun oblighescha: en il Parc Naziunal èsi scumandà da bandunar las sendas, cleger flurs, segar ils prads, mazzar animals u derscher plantas. La natira è surlaschada a sasezza e na dastga betg vegnir transformada.

**Perscrutar:** Co sa sviluppa la natira senza l'influenza da l'uman? La perscrutaziun da basa e la perscrutaziun da lunga durada gidan a chapir ils process complexes. Scenziadas e scenziads da divers instituts da perscrutaziun nizzegian quest laboratori al liber unic per acquistar enconuschientschas davart il svilup da las spezas e las midadas dals spazis da



Las muntanellas giudan la stad en il Parc Naziunal Svizzer.

viver en las Alps. Ils disturbis umans minimalis e las activitads da perscrutaziun da blers onns tras anteriuras generaziuns da scenziads, porschan cundiziuns idealas per las pli differentas disciplinas da perscrutaziun.

Las retschas da datas dal Parc Naziunal, rimnadas durant blers onns, èn unicas ed accentueschan sia impurtanza sco lieu da perscrutaziun attractiv. Las emprimas surfatschas d'observaziun permanentas èn vegnidas endrizzadas gia il 1917 e vegnan perscrutadas e documentadas dapi lura regularmain. Ils perscrutaders en il Parc Naziunal portan ina fascha da color enturn il bratsch ed infurmeschan gugent davart lur activitads.

**Infurmar:** Las spassegiadas tras il Parc Naziunal permettan da scuvrir la natira cun tut ils senns. Ina visita en il Center dal Parc a Zernez porscha numerusas infurmaziuns interessantas per chapir meglier la natira. Cun sia lavur d'infurmaziun multifara vul il PNS render pli enconuscent la natira e ses process complexes e gudagnar partenaris per la protecziun da quella. Excursiuns guidadas, sendas ecologicas, curs da perfeziunament per scolastas e scolasts, offertas per uffants, referats, exposiziuns, in guid da viandar digital e numerusas publicaziuns èn ils elements centralis dal program da l'educaziun ambientala dal PNS. En il Center dal Parc a Zernez chatt'ins ultra da quai offertas interactivas che permettan da far experientschas multifaras.

Cun ses engaschament sin plirs stgallims presta il Parc Naziunal er ina contribuziun al svilup duraivel da la regiun.

## 100 onns engaschament per il PNS

Il cumenzament dal 1900 sa faschevan ils trais scenziads da la natira, Fritz e Paul Sarasin e Carl Schröter, sco era il magister engadinais Steivan Brunies quatsch observond las intervenziuns progressivas en il mund muntagnard e l'industrialisaziun creschenta. Els avevan la visiun da reser-

var in toc terren, nua che la natira duai pudair sa sviluppar senza intervenziuns da l'uman. Il 1904 ha intimà il cusseglier naziunal Bühlmann da fundar ina gronda zona da protecziun. Suenter examinaziuns minuziusas hai sa demussà che la regiun enturn il Pass dal Fuorn è la pli adattada, pervi da sia izolaziun e pervi da sia ritgezza da flora e fauna. Il 1909 han ils

emprim survegliader era Steivan Brunies da Cinuos-chel.

Il 1936 ha il Parc Naziunal stui acceptar in'emprima sconfitta: sin gjavisch da la vischnanca da Scuol è la Val Tavrü puspe vegnida separada dal Parc. L'onn 1957 ha acceptà la populaziun svizra, suenter cumbats da votaziuns fitg agitads, da dar la concessiun a las Ovras Electricas En-



Il Parc Naziunal è enconuscent per sia ritga flora alpina.

piuniers da la protecziun da l'ambient enturn Brunies pudì prender a fittanza la Val Cluoza da la vischnanca da Zernez, e quai per 25 onns. Per pudair finanziar quest fit han els fundà la Lia svizra per la protecziun da la natira, la Pro Natura dad oz.

Pervi da la zoppina na pudeva la vischnanca da Zernez al cumenzament dal 20avel tschientaner betg pli chargiar sias alps cun muvel da l'Italia. Quai ha manà a grondas perditas finanzialas ed ha faverisà las tractativas per integrar ulteriuras regiuns en in Parc Naziunal. L'onn 1913 ha visità ina cumissiun parlamentara da Berna la Val Cluoza ed è immediat stada intgantada da l'idea dal Parc Naziunal. In onn pli tard è vegni fundà uffizialmain l'emprim Parc Naziunal da las Alps. Il 1. d'avust 1914 è vegni fundà il Parc Naziunal Svizzer. Ses

giadinais per trair a niz l'aua dal Spöl sin il territori dal Parc Naziunal. Quai ha midà il sistem ecologic dal Spöl da maniera persistente.

Il 1968 è vegnida inaugurada la Chasa dal Parc a Zernez. Dapi il 1979 è il PNS in reservat da Biosfera da l'UNESCO. Il 1980 han procurà la nova lescha dal Parc Naziunal ed in'ordinaziun chantunala per ina clera basa giuridica per il Parc Naziunal. La lescha definescha il caracter e la finamira dal Parc Naziunal: «Il Parc Naziunal è in reservat, en il qual la natira è protegida da tuttas intervenziuns umanas e nua che l'entira fauna e flora vegn surlaschada a ses svilup natiral.»

L'onn 2000 è il Parc Naziunal vegni engrondì per 3,6 km<sup>2</sup> tras la regiun da Macun cun tut ses lais. L'idea da stgaffir enturn il Parc Naziunal existent ina zona circumdanta n'ha però betg chattà ina

maioritad en la populaziun. Dapi l'onn 2001 vegn lavurà vi dal project da la Biosfera Val Müstair/Parc Naziunal. Il Parc Naziunal è previs en quella sco zona centrala. La cuntrada cultivada da la Val Müstair furma la zona da tgira e da svilup. Il 1. d'avust 2014 festivescha il Parc Naziunal ses giubileum da 100 onns. Mantegnair ed a medem temp sa sviluppar èn las finamiras da l'avegnir.

## Fundaziun PNS

Il Parc Naziunal Svizzer è in'instituziun statale. Il gremi da decisiun suprem da la fundaziun da dretg public è la Cumissiun federala dal Parc Naziunal CFPN. La CFPN sa cumpona da nov commembers e represchenta il stadi en quai che pertutga las incumbensas ed ils dretgs che sa dattan dal contract cun las vischnancas dal Parc. La CFPN elegia ils commembers da la direcziun e propona ils meds che pussibileschan l'administraziun dal Parc Naziunal.

Ils commembers da la CFPN vegnan elegids dal Cussegl federal. La CFPN sa cumpona da represchentantas e represchentants da las suandantas organizaziuns: Pro Natura (3), Confederaziun Svizra (2), Academia svizra da las scienzas natirals ASSN (2), Chantun Grischun (1), Vischnancas dal Parc (1). Las tschintg vischnancas Zernez (66.5%), S-chanf (13.5%), Scuol (13.2%), Val Müstair (4.7%) e Lavin (2.1%) dattan a fittanza terren al PNS. Ellas disponan perquai d'ina sedia en il cussegl da fundaziun e vegnan indemnisadas da la Confederaziun cun in tschains da fittanza annual.

## La preschentaziun:

Pagina d'internet dal Parc Naziunal Svizzer: [www.nationalpark.ch/go/rm](http://www.nationalpark.ch/go/rm)

## Dapli infurmaziuns:

[chatta.ch/?hiid=1961](http://chatta.ch/?hiid=1961)  
[www.chatta.ch](http://www.chatta.ch)



Sin la pagina d'internet dal PNS vegn preschentada tranter auter la fauna variada che viva en quest reservat.

## Cifras e fatgs davart il Parc Naziunal Svizzer

Autezza:	1400 m s.m. (Clemgia/Scuol) – 3174 m s.m. (Piz Pisoc)
Surfatscha:	170.3 km <sup>2</sup> (17030 ha)
Gnaud:	28% (da quai 99.5% gnaud da guglias)
Pastgets alpins:	21% (qua creschan las bleras plantas alpinas)
Senza vegetaziun:	51% (grava, gripa, auta muntogna)
Clima:	sitg, criv, ferma irradiaziun dal sulegl, pouca umiditad da l'aria
Tschiervs:	1800–2000 animals (be la stad)
Tschess barbet:	vegnan colonisads dapi il 1991 en la Val da Stabelchod

Rait da sendas:	80 km sendas da viandar uffizialas, da quellas duas rutas alpinas (alv-blau-alv)
Visitaders:	ca. 150 000 ad onn
Pernottaziun en il Parc:	Chamanna Cluoza, Hotel Parc Naziunal Il Fuorn
Camping:	scumandà en il Parc (incl. parcadis)
Excursiuns guidadas:	mintgamai il mardi e la gievgia, excursiuns guidadas privatas sin dumonda
Chauns:	ston star ordaifer il Parc, era sch'els èn vi da la corda
Guardians dal Parc:	8 persunas a temp cumplain

Dapli infurmaziun survegn ins tar il Center dal Parc a Zernez. Uras d'avertura la stad: 17 matg fin 28 d'october, mintga di da las 8.30 fin las 18.00; enviern: uras d'avertura reducidas. L'enviern n'è il Parc betg accessibel.